

տեսնելով անոր նկատմամբ հաւատքին պըտ-
զարեթած փառաւոր արդիւնքները:

Այո՛, այո՛. անոր անուէր լոյս և սըր-
բութիւն կը սփռէ. անոր մտածումը թա-
գաւորական վայելչութիւն կը հազցնէ կեան-
քի ճգնիմ խեղճութիւններուն. անոր հա-
ւատքը աստուածային և սուրբ բարգաւա-
ճանքի մը արեւը կը ցաթէ աւերակներուն
վրայ, անոր սէրը կ'ազնուականացնէ մար-
դերը՝ գեղեցկացնելով զանոնք երկնային
առաքինութեանց շնորհներով. իրենց ազ-
գային արժանապատուութեանը մէջ խոր-
տակուած ժողովուրդներուն բարոյականը
վեր կ'առնէ անիկա, պատմելով անոնց՝ Աս-
տուծոյ սէրը իրենց մասին:

Ամենէն թանձր խաւարին մէջ այդ սի-
րոյն «սքանչելի լոյս»-ը ինչցնելով՝ տա-
ճարներ կը բարձրացնէ ամենէն ամուլ ա-
մայութեանց մէջ, ու ամէն սիրտեր, այդ
լոյսովը պայծառագեղ, ինքզինքնին կը զգան
իբրև Սուրբ Հոգիին բնակուած մի մի ատա-
ճար հոգեւոր:

Ք. Ե. Կ.

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ ՄԷՋ

Սուրբ Գրքը յաճախ կը յիշատակէ
այն սովորութիւնները, որոնք կը վերաբե-
րէին Խորայեւացիներու բարուք յարաբե-
րութեանց թէ՛ միմեանց և թէ իրենց ու օ-
տարներու միջև: Յայտնի է նոյնպէս՝ որ
քաղաքավարութիւնն ու արտաքին յարգա-
կան ձևերը ի պատուի եղած են միշտ յաչս
Արեւելացիներու:

1. — Սովորական բարեւը, երկրպագու-
քիւնք ու համբոյրը. — Այսօրուան Ներայե-
ցիներուն նման իրենց նախնիքներն ալ ի-
րարու խաղաղութիւն կը մաղթէին. Շաշմ՝, Այսմեան Պետեվիներն ևս իրենց ցեղակից-
ներուն սեղան՝ խաղաղութիւն կը մաղթեն,
ըսելով. Սեղան ախի՛ կամ Սեղան ախի՛րու

(խաղաղութիւնը հետդ կամ հետերնիդ ըլ-
լայ), ու միևնոյն պատասխանը կ'ընդունին:
Շատ անգամ՝ եթէ այդ մարդու մը ուղղին
մաղթանքը՝ կ'ըսեն. «Ալլահը զօրացնէ մօ-
րուքդ»:

Մէկու մը մեծ յարգանք ընծայելու
համար մինչև գետին կը ծռէին, այսինքն
զայն պատուելու համար կը պղտկցնէին
իրենց անձը: Այս խոնարհութիւնը կամ եր-
կըրպագութիւնը անհրաժեշտ կանոն էր թա-
գաւորին առջև, ինչպէս Աբդահա երկրպա-
գութիւն ըրաւ Դաւթի առջև (Ա. Թագ. Ի. 23):
Երկրպագութիւն կ'ընէին նոյնպէս մե-
ծերուն: Յովսէփի եղբայրները երանին
մինչև գետին կը խոնարհցնեն Եգիպտոսի
մէջ (Մենդ. ԽԲ. 6), և Յովսէփ՝ իր կարգին՝
կ'երկրպագէ իր հօր առջև (Մենդ. ԽԸ. 12):
Վերջապէս կը խոնարհէին կամ կ'երկրպա-
գէին ամէն անոնց առջև, որոնց խնդրուածք
մը կը ներկայացնէին: Աբրահամ կը խո-
նարհի Քեառուցի Սփրոնի մարդոց առջև ու
կը թախանձէ որ հաւանեցնեն իրենց տէրը
իրեն վաճառելու Մաքփելայի քարայրը
(Մենդ. ԻԿ. 7):

Համբոյրն ալ նմանապէս յարգական
բարեւ կերպ մըն էր: Սովորական էր մօ-
տիկ ազգականներու և բարեկամներու գի-
րար համբոյրելը: Աբիսողոմ ժողովրդակա-
նութիւն վաստկելու համար՝ երբ դատ ու-
նեցող մը մօտենար իրեն խոնարհութիւն ը-
նելու, «ձեռքը կ'երկարէր և կը բռնէր ու
կը համբուրէր զայն» (Բ. Թագ. ԺԵ. 5):
Սուրբ Գրքին մէջ կը յիշուի նաև մօրուքի
համբոյրը, ինչ որ այսօր սովորական է Ա-
րաբացոյց քով, ուր կ'ընր իր ամուսինին և
որդիները իրենց հօր մօրուքը կը համբու-
րեն: Յովսէփ Ամեսայիին ըսաւ. Նղբայա-
րով առնող ես. ու Յովսէփ Ամեսայիին համ-
բուրելու համար աջ ձեռքով անոր մօրու-
քէն բռնեց» (Բ. Թագ. Ի. 9):

2. — Այցելութիւններ եւ զրուցաճարու-
քիւնք. — Եթէ մեծի մը այցելի ուղէին՝
պարտաւոր էին նախապէս իմաց տալ անոր:
Այսպէս Դաւթիին իմացուցին ու ըսին. «Ա-
հա՛ նախան մարգարէն եկաւ» (Գ. Թագ. Ա. 23):
Եւ որովհետեւ սովորաբար երկուսն կամ
սանդաշներով կը քայլէին, ու Պաղեստինի
կրային հողը փխրուն էր ու փռչելից, այդ
պատճառաւ հերամքեծարութեան առաջին

պարտականութիւնն էր լուսւոյ նորեկին ոտքերը: Այսպէս ըրաւ Արքայաժամ իր երեք այցելուներուն՝ Մամբրէի կաղնիին տակ (Ծննդ. ԺԸ. 4):

Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն նման հին Հրեաներն ալ շատ կը սիրէին զրուցատրութիւնը: Իրենց խօսքերը կը համեմէին առականերով ու այլաբանութիւններով, ու, պատշաճութեան համար, զիտէին խօսքի նուրբ ու ճարպիկ դարձուածներով հասկըցնել իրենց միտքը՝ առանց այս կամ այն բանին բռնի անուշաւ տալու:

Ստորակարգեալ Տէր կ'անուանէր իր մեծաւորը ու ինքզինքը կը կոչէր անոր ծառան ու երրորդ դէմքով կը խօսէր իր մասին: «Խօսէ՛, Տէ՛ր, վասնզի քու ծառայը կը լսէ քեզ ըսաւ Սամուէլ Աստուծոյ (Ա. Թագ. Գ. 10): Օրէնքը կը հրամայէր երկտասարդներուն՝ օտքի վրայ կենալ ու համեստ և պատկառու զիրք բռնել մեծերու առջև:

3. — Աւեփաբանակալ օրգանին. — Աւեփաբանին մէջ Փրկչին հետ խօսողները Տէ՛ր կ'անուանեն զայն: Իսկ ինք կ'ըսէ. Որդեա՛կ, Աղբի՛կ դու, Այ՛ր դու, Կի՛ն դու, Այս վերջինը երբեմն համազօր է Տիկին Բաւին, ու Յիսուս զայն գործածեց Կանայի հարսանիքին առին երբ իր մօրը ուղղեց խօսքը: Արքայաժամ խօսքը ուղղելով դժոխքի մէջ գտնուող չար մեծատունին, կը կոչէ զայն՝ Որդեա՛կ: Յիսուս կը պատուիրէ իր աշակերտներուն՝ որ տուն մը մտած առնեն՝ նին խաղաղութիւն մաղթեն անոր վրայ (Մատթ. Ժ. 12, Ղուկ. Ժ. 5): Առակին կոչնատէրը քաղաքավարութեան դաս մը կուտայ այն բազմականին, որ ինքնահրաւէր լաւագոյն տեղը կը բազմի (Ղուկ. ԺԴ. 9): Յարուցեալ Յիսուս Տիբերեական ծովին եզերքը երևնալով իր աշակերտներուն՝ մանկունք կը կոչէ զանոնք. «Մանկո՛ւնք, միթէ ունի՞ք ինչ ուտելոյ» (Յովհ. ԻԱ. 5):

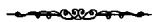
Յիսուս մանուկին առջև մոգերը կը խօնարհին երկրպագելու համար: Նոյնպէս հետագային կ'երկրպագեն Անոր՝ ժողովրդանոցին պետը, տեղապետ կինը, քանանուհին, այսահար տղուն հայրը, ուրուկը, դիւանահար՝ շնորհ խնդրելու համար զարգեալ: Կը խոնարհին ու կ'երկրպագեն Պետրոս՝ հըրաշակի ձկնորսութենէն ետք, ու ի ծնէ կոյ-

րը՝ իր բժշկուելէն յետոյ, իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու համար:

Հիւրերու ոտքերը լուսալու պարտականութիւնը ի զօրու էր տակաւին Յիսուսի ժամանակ: Մեր Տէրը սա յանդիմանութիւնը ուղղեց փարիսեցի Սիմոնին. «Ես քու տունդ մտայ, դուն ոտքերուս ջուր չտուիր» (Ղուկ. Է. 44): Սովորութիւնը (հաւանաբար հեղինական ազդեցութեամբ մուտ գտած) կը պահանջէր նոյնիսկ՝ որ հիւրերուն զուտը անուշահոտ ձէթով օծէին: Ատկէ՛ Յիսուսի երկրորդ յանդիմանութիւնը նոյն փարիսեցիին. «Դուն իմ զուտս ձէթով չ'օծեցիր» (Ղուկ. Է. 46): Մարիամ Բեթանիացին նարդոսի պատուական իւզով օծեց ոչ միայն զուտը՝ այլ և ոտքերը Յիսուսի, որ զովցեց անոր այս արարքը ու զայն պաշտպանեց մեղադրողներուն դէմ (Մարկ. ԺԴ. 3, 6, Յովհ. ԺԲ. 3):

Պօղոս առաքեալ քաղաքավարութիւնը զուր և կեղծիք կը համարէ՝ եթէ չըլլայ անկեղծ սիրով, չարէն զգուշելով ու բարին յարելով. «Եղբայրսիրութեան մէջ իրարու նկատմամբ գորովալից եղէք, պատուելու մէջ զիրար գերազանցեցէք» (Հռոմ. ԺԲ. 9, 10): Նոյն առաքեալը կը պատուիրէ իր Տիմոթէոս աշակերտին՝ յարգանք ունենալ աւմէնուն հանդէպ, մանաւանդ պատուել ճշմարտապէս որբեակրիները (Ա. Տիմ. Ե. 1, 3): Առաքեալը կը պահանջէ նաեւ որ այրի կին մը եթէ կ'ուզէ յարգելի ըլլալ Եկեղեցիին մէջ՝ պէտք է որ «հիւրեր ընդունած և սուրբերուն ոտքերը լուսացած ըլլայ» (Ա. Տիմ. Ե. 10):

Հայացոց՝ Մ. Ե. Ն.

ԾԱՌԱՅՈՒՄԻ ԵՒ ԽՈՍՏԱՅ

Մարդս միայն հացի պէտք չունի. անիկա պէտք ունի արժանազգածութեան: Իր բնութեամբն իսկ, աշխատանքորէն մ'է անիկա:

Մարդս պարտի քաղի իր անձին ըրած նշանակունքով. իր քաղցածով պէտք է իր ինքնապատու գործն ըլլայ: